

VOC-arts bracht ons de hortensia, hosta en azalea

De tuin van Philipp von Siebold

DOOR AD VAN KAAM

LEIDEN - Iedereen in Nederland met enig verstand van planten kent de hortensia, hosta, azalea en camelia. Weinigen weten dat ze niet van hier zijn. Philipp von Siebold nam ze aan het eind van de 19de eeuw mee uit Japan.

Hij plantte ze in de Hortus Botanicus in Leiden en had zo, gewild of ongewild, een grote invloed op de hedendaagse flora van Nederland en Europa. Als dank krijgt hij nu bloemen uit eigen vaas aangeboden.

In zijn woonhuis aan het Rapenburg liet de voormalige VOC-arts en collectioneur bij zijn definitieve terugkeer uit Japan in 1830 zijn verzameling van 13.000 artefacten op de (vrije) zondagen zien aan het Leidse publiek. De gewone man vergaapte zich aan de prenten, opgezette dieren, vissen op sterk water en voorwerpen uit den vreemde. Maar vooral ook aan de tot bloei gebrachte zaden van exotische bloemen en planten. Die men daarvoor nooit eerder had gezien.

Von Siebold kweekte ze op in de Hortus Botanicus van de universiteit, op een steenworp afstand van zijn huis. En in zijn tuin buiten de stadsmuren in de buurt van Leiderdorp. Die

noemde hij Decima. Naar het eilandje voor de kust van Nagasaki van waar de Hollanders als enige Europese natie handel mochten voeren met Japan.

Zijn vroegere tuin is al lang en breed overwoekerd door het beton van de stad. Al heet de straat, waar toen zijn tuin en kas en Huize Nippon was, nu nog steeds de Decimastraat. In de Hortus groeien en bloeien bijna twee eeuwen na dato nog vijftien bomen en struiken die Von Siebold daar eigenhandig heeft geplant. Zijn woonhuis van toen is tegenwoordig museum en draagt tevens zijn naam - het SieboldHuis. Het is daar dat de Vereniging van Botanische Kunstenaars een tentoonstelling van (geschilderde) bloemen en planten presenteert die de grote man zelf hierheen heeft gebracht.

In de tijd voor de fotografie was tekenen al sinds de oude Grieken dé manier om de flora en fauna op een wetenschappelijke wijze vast te leggen. Voor studie en voor het nageslacht. Von Siebold zelf had in zijn tijd ook een tekenaar in dienst, Kawahara Keiga. Die legde nauwkeurig vast wat de meester hem opdroeg. Ook de flora en fauna.

Maar botanisch tekenen is ook vandaag de dag nog een ambacht. Dat wordt uitgeoefend bij het Nationaal Herbarium bijvoorbeeld. Het wetenschappelijke aspect is voor iemand als Anita Walsmit Sachs een vanzelfsprekendheid. Ze werkt dan ook al jaren bij dat instituut waar ze hoofd is van het atelier. Maar sinds vier jaar verbindt ze aan dat botanische tekenen nog een extra element - het kunstzinnige aspect.

Om die reden ook richtte ze de Vereniging van Botanische Kunstenaars op. „Het is gek”, zegt ze, „maar in landen als Engeland, Amerika en Frankrijk staat botanisch tekenen en schilderen in hoog aanzien.

Anita Walsmit - Anemone hupenensis

Daar wordt het als kunst gezien. Hier wordt soms wat geringschattend over kopiëren gesproken. Neem in Engeland Prins Charles. Hij liet alle bloemen in zijn tuin tekenen door vooraanstaande kunstenaars. En vervolgens bundelen in een vuistdik boek. De originelen hangen bij hem in huis. Bloemschilders als Van Huysum en Redouté kent iedereen daar. Met het oprichten van mijn

club hoop ik te bereiken dat in Nederland meer belangstelling komt voor ons werk.” Voor haar vijftigste schilderde de Haagse vooral stillevens. „Toen kwam ik terecht bij het Herbarium. En keek opeens heel anders tegen de dingen aan. Alles bij botanisch schilderen moet honderd procent kloppen. De compositie, de verhoudingen, de uitvoering, de kleur. Als het allemaal klopt is het

Sigrid Frensen - Hydrangea

eindresultaat vaak zó mooi. Zo levendig ook. Het is enig om te doen.” Voorlopig telt de jonge vereniging 120 leden waarvan 16 kunstenaars die zich permanent met botanisch schilderen bezighouden. Vooral vrouwen voelen zich aangetrokken tot deze discipline. Onder wie Janneke Brinkman die aan de kunstzinnige tak nog een extra oog heeft geënt, de commerciële loot.

Blokker staat vol met serviezen waarop haar hosta's en alba's prijken. In het Teylers Museum in Haarlem loopt tot 2 mei de expositie Vorstelijk Tuinieren. Daar zijn flink wat botanische tekeningen, aquarellen en schilderijen te zien. Het is een succes. Met Siebolds Bloementuin hoopt Anita Walsmit Sachs nog weer meer mensen te enthousiasmeren. „Japanners vinden

het mooi. En biologen. Mensen uit de textiel die inspiratie opdoen voor hun prints. Maar we hopen natuurlijk ook de gewone bezoeker. Mooi toch, dat hier de tekeningen en aquarellen hangen van de planten en bloemen die hij heeft meegebracht uit Japan. In zijn eigen huis. En natuurlijk hangen er tussen onze prenten ook een paar van zijn eigen tekenaar. Van Kawahara Keiga.”

GAAN!

Activiteiten

- Botanische tekeningen in Japan, lezing door Wulan Rimmelink, 2 mei, 14.00 uur
- Workshop ikebana, deelname €25, 9 mei, 11.00 uur en 14.00 uur
- Zondagwandeling Hortus Botanicus Leiden, 16 mei, 12.00 uur
- Workshop 'Buiten tekenen' in de Hortus, deelname €10, inclusief koffie/thee, 6 juni, 12.00 uur
- Aanmelden verplicht. Rapenburg 19, Leiden, tel: 071-5125539

Siebolds Bloementuin - tot en met 13 juni. SieboldHuis, Rapenburg 19 Leiden. Openingstijden: di t/m zo van 10-17 uur